

ca clarament. — 2 També enllà dels límits lingüístics: doc. bearnès de 1450 sobre «béner erbe, feus, augà, lac e toyé» (*Cart. d'Ossau*, B250); d'on els quatre llocs bearnesos dits *Laugà*, d'un dels quals seria el notari d'Ossau Guirard de *Laugar* (ib., 251).

— 3 Aprofito l'ocasió per indicar unes dades bibliogràfiques que no se solen tenir en compte en parlar del dialecte i caràcter dels algueresos: MLWagner, *Litbl.* xli, 408-9; Rubió i Lluch, *KJRPb.* i, 552; Alcover, *BDLC* xi (1920), 14 i 15; M-Lübke, ib. xlii, 85. Notem que l'ús amb article, *L'Alguer*, avui general, i molt recomanable, es troba ja repetidament en el S. xv (Turell), mentre que si no m'erro la *Crònica* del Cerimoniós vacilla en aquest punt. Ni això ni allò dona orientació etimològica vàlida.

ALGADA, 'certa afecció cutània', només en el *Colector* *Cirurgical* de Cauliac (de 1463-92); *AlcM* hi afegeix una variant *algaz*, d'un altre passatge del mateix capítol de l'obra i que és fàcil d'identificar-hi del tot, donat el context, majorment si el suposem forma clidida per *algaza*: «*algaz*', enpanyes,¹ lentigues, etc. --- són infeccions de la conna»; i no és gaire estrany que, en aquesta, la *-d-* es tornés *-z-*, sobretot si és una forma occitana (Cauliac era professor de Montpeller), car hi ha algun altre cas de *d > z* entre vocals, fins en arabismes (*sosa < sayda*). És acceptable l'etimologia aràbiga que suggereix Moll; però advertim que en *RMa.* no hem d'entendre la definició «igneus» com un adjectiu aplicat a cosa que crema sinó com a substantiu, 'objecte relacionat amb el foc', com ens aclareix el mateix lèxic traduint-ho també per «cinis»,² i *PAlc.* definint *gadà*³ per «cisco de hogar» (169b36) i «recoldo, ceniza caliente» (379b14). És pot identificar amb l'àr. antic *ḡadā* (Djauharí, Fayyumí, Firuz.), nom d'una mena d'arbre de fusta molt dura, que el viatger Palgrave precisa com un gran arbust del gènere *Euphorbia* propi de la Península aràbiga; ara bé, subratllen el Fayyumí i el Harirí la característica que el foc que es fa amb la seva llenya té gran durada i se'n treu un carbó «duríssim»;⁴ d'ací, doncs, el pas a la idea de 'caliu', 'brasa viva', en hispano-àrab, d'on passà a aplicar-se a una malaltia irritant o inflamatòria de la pell (o un herpes urent, amb granulació comparable a la cendra, cf. cast. *sarpullido*).

¹ No separar *en panys* com en l'ed., car no hi escau ací preposició, i es tracta evidentment d'una altra afecció cutània, amb nom semblant al de l'*empeine* castellà, mena d'herpes o bèrbol, ll. vg. IMPEDIGI-NEM, ll. *impetigo*, *-inis* (V. DCEC), per més que no hi hagi altra documentació catalana del mot; esperariem més aviat *empeins* o *empèins*. Es pot pensar en una grafia mallorquina *â = ó*; o més aviat en un *enpanyes* pronunciat *empèins*, i amb còpia inexacta de *-yns* com a *-mys*. — ² *RMa.*, p. 192, i amb l'altre sentit pp. 150, 420; escrit pertot *gadā*, en el darrer passatge també, però afegint-hi la variant gràfica amb addició de *ta* marbuta darrere la *ā*. — ³ L'accentuació en la final de vegades reclusa en àrab vulgar en mots d'aquesta forma, cf. el cast. *acha-*

que. — ⁴ Pertany a una arrel aràbiga coneguda i antiga amb caràcter verbal, i d'aplicacions bastant importants i nombroses, Lane, 2269a; cf. Dozy, *Suppl.* ii, 216a.

ALGALIA, 'substància caracteritzada per una intensa fortor o flaire', de l'àr. *ḡaliya* 'mesc'. □ *1.ª doc.*: mj. S. xiv, poema d'Eiximenis.

«Ne sovén ab los hòmens / no deu ella parlar, / ne odor com *algàlia* / o mosquet deu portar» (*Entre DL* i, 190; iv, 11.5), prosificat «--- ne portar grans odors axí com mosquet o *algàlia* ---» (*L. de l. Dones*, cap. 29); «en un lit perfumat de benjohí, *algàlia*, almesch fi» i «manà que perfumassen lo lit, y en los lençols y en los coxins féu posar *algàlia*», *Tirant*, Ag. i, 350; ii, 150. És falsa l'accentuació en la *i* que hom sovint hi ha posat, com es veu per-la rima de JRoig: «una malvada / reina fada / —deya-s Athàlia, / farta d'*algàlia*, / com a çabia—¹ / de malaltia / Déu li ferí / fill, qui'n morí» (*Spill*, v. 9354). OPou entre les *adrogues y olor*: «*algàlia*: zibetum; almesch: moscus ---» (p. 199), «gat de *algàlia*: felis zibethi», p. 55. També port. i cast. *algàlia* [c. 1330]. Egulaz, 175; Neuvonen, 150.

² El duplicat *algàlia* 'sonda per a la bufeta', que apareix primerament en el *Diccionari Torra*, 1650: «instrument de cirurgia: chatater, aenea fistula, chirurgicum instrumentum quo urinam prolificiunt», és d'origen diferent: b. ll. *argalis*, *argalia*, id., b. gr. *ἀργαλειόν* [gr. clàss. *ἐργαλειόν*] 'eina' (derivat de *ἐργον* 'obra'), i va donar també el fr. *argalie* [*argalie* en el S. xvi] i el cast. *argalia* [1606, primer *argalia*, 1551], veg. Hatzfeld-Darm.-Thomas, *Dict. Gral.* i DCEC i, 119; cal rebutjar el suggeriment de Gamillscheg (*EWFS*) de derivar-lo del ll. vg. *ARGANUM (< *ἄργανον*, ètimon del nostre *argue*), car *ἐργαλειόν* ja pertany al grec antic (Tuçdides, Plató).

³ DERRV.: *Algaliar*, *algaliat* — «yo la viu vestir e despullar, *algaliada* e ben perfumada», *Tirant* ii, 270; *algaliada* subst. fem. [c. 1500, *AlcM*].

⁴ L'explicació de Chabàs d'aquest mot com a variant de *sabuda* és impossible, no tant per la *i* com per la falta de *-d-* i perquè tampoc és sentit que escaigui al context. Es deu tractar de *sabea* 'dona de Saba', fem. de *sabeu*, la terra dels perfums intensos. Cf. *juia*, *romia*, *mia*, femenins antics de *jueu*, *rometu*, *meu*.

Algaliat i *Algallat*, que recull *AlcM*, són la mateixa serra, el nom de la qual no té altra forma que *Algaliat*, per tant és falsa l'etimologia aràbiga allí suggerida.

Algama no sols són evidentment impossibles les dues etimologies que indica *AlcM* (*Algam* és acusatiu d'un *Alga* i no té verament *-m*) sinó també l'accentuació, que és en la *A* inicial (no pas *-ama*) i per tant cal més aviat escriure *Alguema* (*TopHesp.* i, 272n.), nom sens dubte pre-romà, més aviat indoeuropeu (sorotàptic més que cèltic).